

Seminář 3

ZADÁNÍ ÚKOLU 1

- Povinné součásti vypracovaného úkolu (rozsah cca 3 strany)
 1. Výzkumná otázka
 2. Teoretický úvod a východiska (citace dle APA!)
 3. Seznam otázek pro semistrukturované interview
 4. Přepis provedeného rozhovoru dle transkripčních pravidel (alespoň 15min – bez seznamovacího úvodu, který neanalyzujeme)
 5. Kvalitativní analýza rozhovoru
 6. Seznam použité literatury
- Soubor nazvat **ukol1_příjmení.docx** (např. [ukol1_kveton.docx](#))
ÚKOL ODEVZDEJTE V NEDĚLI PŘED PÁTÝM SEMINÁŘEM!

Jak formulovat otázky ke kvalitativnímu rozhovoru?

- Promyslete vhodnou úroveň abstraktnosti/konkrétnosti otázek:

TÉMA

OBECNÁ VÝZKUMNÁ OTÁZKA

SPECIFICKÉ VÝZKUMNÉ OTÁZKY

OTÁZKY DO ROZHOVORU

PŘÍKLAD

- **TÉMA:** Mocenské vztahy ve výuce studentů učitelství
- **HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA:** Jak studenti učitelství vnímají ustavování mocenského uspořádání ve třídě, kde realizují svou praxi?
- **SPECIFICKÁ VÝZKUMNÁ OTÁZKA 1:** Jak studenti učitelství vnímají vstup do třídy, v níž realizují svou praxi?
 - TO1 – Jak vypadala první hodina?
 - TO2 – Jací jsou žáci v této třídě?
 - TO3 – Stalo se během první hodiny něco, co Vás překvapilo?
 - TO4 – Jak by se podle Vás měl učitel připravit na první den?

Příklad - pokračování

- **SPECIFICKÁ VÝZKUMNÁ OTÁZKA 2:** Jak studenti učitelství vnímají své působení při ustavování mocenského uspořádání ve třídě, v níž realizují svoji praxi?
 - TO1 – Jak žáky oslovujete?
 - TO2 – Co děláte, když potřebujete získat pozornost žáků?
 - TO3 – Máte nějaká pravidla, která chcete, aby žáci dodržovali?
 - TO4 – Jak tato pravidla vznikala?
 - TO5 – V jakých situacích je zásadní, aby o věcech rozhodl výhradně učitel?

Příklad - pokračování

- **SPECIFICKÁ VÝZKUMNÁ OTÁZKA 3:** Jak studenti učitelství vnímají postupy a strategie, jimiž do mocenského uspořádání vstupují jejich žáci?

- TO1 – Mohou se žáci podílet na rozhodování o tom, jaké aktivity budete ve třídě dělat?
- TO2 – Máte ve třídě žáka, který chce mít konečné slovo? Jak s ním pracujete?
- TO3 – *Stane se Vám, že žáci nedodrží pravidlo XX?*
 - *Jak na to reagujete?*

Rozhovor - cvičení

Připravte strukturu rozhovoru

1. Motivace ke studiu na pedagogické fakultě
2. Zkušenosti studentů učitelství s výukovou praxí
3. Duševní hygiena v práci učitele

Principy správného vedení rozhovoru

- Dobře zvolte místo, kde bude rozhovor probíhat – mělo by být klidné a příjemné pro vás i informanta/informantku
- Vezměte si s sebou nahrávací zařízení (raději dvě, kdyby se jedno vybilo, nebo náhradní baterie)
 - Je třeba souhlasu respondenta
 - Může ovlivnit atmosféru interview
 - Přístroj dát mimo zorný úhel respondenta
 - Výhody:
 - výzkumník se může plně věnovat kladení otázek
 - Nahrávky může analyzovat více lidí (vyšší reliabilita)

Informovaný souhlas (etika výzkumu)

Připravte si informovaný souhlas ve dvou kopiích – jeden si vezmete a druhý necháte informantovi/informantce.

INFORMOVNÝ SOUHLAS OBSAHUJE:

- ▣ krátkou informaci o výzkumu (cíle, kdo jej realizuje)
- ▣ ujištění o anonymitě rozhovoru/výzkumu
- ▣ informaci o důvěrném zacházení s daty (jak přesně budou data anonymizována a kde budou uložena?)
- ▣ informaci o dobrovolné účasti na výzkumu (informant/ka mohou kdykoliv účast na výzkumu odřeknout, a to i v průběhu výzkumu)
- ▣ datum a podpis výzkumníka a informanta/ky

Principy správného vedení rozhovoru

- Informujte informanta/ku o cíli rozhovoru (např. je součástí bakalářské práce nebo výzkumu XY)
- Nechte informanta/ku podepsat informovaný souhlas ještě před začátkem rozhovoru
- Dobře zvažte pořadí otázek – začněte zahřívacími (ice breakery), osobní otázky kladte až později, demografické (např. otázky na věk, rodinný či socioekonomický status) nechte až na konec
- Všimněte si neverbální komunikace
- Usilujte o pozitivní atmosféru – ujistěte informanta/ku o tom, že jste se toho hodně dozvěděli a že je to pro vás přínosné

Principy správného vedení rozhovoru

- Samotný výzkumník je součástí výzkumného nástroje – promítají se jeho zkušenosti, schopnost navázat vztah s respondentem, atd. Velká pozornost se věnuje výcviku výzkumníka.
- **Informovaný** (*knowledgeable*): seznámený se zacílením rozhovoru, s problémem
- **Uspořádaný** (*structuring*): dokáže sdělit účel či smysl rozhovoru, případně odpovídat na otázky
- **Jasně se vyjadřující** (*clear*): ptá se pomocí krátkých, jednoduchých otázek
- **Jemný, vlídný** (*gentle*): nechává respondenta dokončit větu, dává mu dostatek času, toleruje pauzy
- **Citlivý** (*sensitive*): pozorně naslouchá, co je mu sdělováno a jak, je empatický
- **Otevřený** (*open*): reaguje na to, co je důležité při rozhovoru, je flexibilní
- **Schopný rozhovor „uřídit“** (*steering*): ví, co chce zjistit
- **Kritický** (*critical*): je si vědom možných inkonsistencí při výpovědích respondenta
- **„Pamatuje si“** (*remembering*): jednotlivé části rozhovoru si dokáže dát do vzájemných vztahů, je si vědom, toho, že spolu souvisí
- **Dokáže „interpretovat“** (*interpreting*): v průběhu rozhovoru si dokáže vyjasnit a rozšířit významy respondentových tvrzení, ale bez toho, aby mu svou interpretaci podsouval
- **Rozvážný a vyvážený** (*balanced*): nemluví příliš mnoho, aby se respondent nestal pasivním, a nemluví málo, aby respondent nezískal dojem, že mluví „špatně“
- **Eticky senzitivní** (*ethically sensitive*): je si vědom etické dimenze, informuje důsledně o cílech výzkumu a ubezpečí respondenta, že získané informace nebudou nijak zneužity

Jak udržovat plynulý a adekvátní průběh interview?

- Krátké výrazy vyjadřující porozumění a zájem
 - **Aha, rozumím.**
- Krátké vyčkávací pauzy
 - Pozitivní efekt mají 2-3 sekundové pauzy
 - Delší mají negativní efekt
- Neutrálně laděné žádosti o dodatečné informace
 - **Jak to myslíte?**
 - **Rád bych věděl o vašem názoru více.**
 - **Ještě něco jiného?**

Jak udržovat plynulý a adekvátní průběh interview?

- Echo – opakování respondentových slov
 - Citlivé používání vyjadřuje pozornost a sympatie, působí povzbudivě
 - **Se třídou zkouším nové věci a dost se mi daří.**
 - Výzkumník: **Takže se Vám práce daří?**
- Shrnutí, reflexe respondentových výrazů,
 - uvádění příkladů, které ukazují, že výzkumník chápe pocity respondenta
 - **Myslíte tím, že...?**
- Žádosti o dodatečné informace
 - **Proč si myslíte, že to tak je?**
 - **Pokračovalo to pak ještě nějak?**

Rozhovor - prakticky

1. Motivace ke studiu na pedagogické fakultě
2. Zkušenosti studentů učitelství s praxí ve výuce
3. Duševní hygiena v práci učitele
4. Po proběhnutí rozhovoru reflexe a zpětná vazba
 1. Respondent – jak se cítil, co se mu během rozhovoru líbilo
 2. Tazatel – jak se cítil, co se povedlo, co dělalo potíže
 3. Pozorovatel – zpětná vazba pro obě role

Podářilo se navodit správnou atmosféru? A čím? **Neverbální komunikace** (oční kontakt, náklon těla, příjemný výraz ve tváři, úsměv, pozice těla), **verbální komunikace** (nastavení situace, představení, všechny otázky položeny, prohloubení tématu doplňujícími otázkami?)

Co dál s rozhovorem?

- Co nejdříve po rozhovoru zkontrolovat záznam a přepsat rozhovor (transkripce), tazatel má v paměti všechny okolnosti, za kterých se rozhovor odehrával, ty mohou být důležité i pro interpretaci
- Po transkripci (např. doslovná transkripce nebo souhrnný protokol) je s rozhovorem možné pracovat dále, existuje mnoho technik zpracování
- Základem technik zpracování je ale vždy snaha data zredukovat: najít důležité skutečnosti, vypustit opakující se výpovědi, konstruovat obecné výpovědi, vybrat ústřední poznatky, atd.
- Velmi zjednodušeně to znamená data klasifikovat, utřídit od kategorií, které se relevantně vztahují ke zkoumanému tématu

Přepis rozhovoru

- Rozhovor můžete přepisovat pomocí softwarových programů – např. f4transkript, <http://otranscribe.com/>, aj.
- Použijte přitom základní transkripční pravidla (ve studijních materiálech IS)
- Přepis si po sobě přečtete a opravte překlepy a chyby
- Jedná se o časově náročnou činnost, vyhradte si dost času
- Ukázka přepsaného rozhovoru `Prepis_rozhovoru_ukazka.rtf`
 - https://www.youtube.com/watch?v=UI1V2_BmWJ4